

Thália vég

Beszélgés Csiszár Imrével

Csak hogy Törőcsik Mari vezetése alatt kilencvenmillióból működött és jutott pénzügyi csődbe a Művész Színház. A kinevezésemkor ugyanezt a kilencvenmillióssal fogadtatták el velem, bár én már akkor jeleztem, hogy például a hasonló profilú, bemutató- és nézőszámú Új Színház százharmincmillióssal támogatásból működött.

Akkor mégis ígéretet tett a kilencvenmillióssal támogatás elfogadására.

Így van, de hangsúlyoznám: ez az összeg egy évadra szól. A kérdés ugyanis, amit a közgyűlésen nekem feltettek, úgy hangzott, hogy meg tudja csinálni a következő évadot ebből az összegből. Utóbb ezt egyszerűen letagadták. Később már arról szólt a fáma, hogy a rekonstrukció alatt még két évig ugyanilyen összegből kell működtetni a színházat. Ez volt az első baljós jel. Úgy gondolom, a Thália Színház az első pillanattól kezdve meg tudta mutatni, milyen profilt, művészi programot és arculatot képvisel a fővárosi színházi életben. Ebbe tehát nehéz lett volna belekötni, miként a társulat egységét is nehéz lett volna szétbomlasztani. Ám egyszer csak tudomásunkra jutott, hogy míg a hasonló kategóriájú színházban százhuszról százhatvanmillióra emelték a következő évi támogatást, a Tháliának mindössze száztizennyhárommilliót ítélték meg.

Mit gondolt, miért?

Aki figyelemmel kíséri az inflációt, az tudja, hogy az ideai száztizennyhárommillió kevesebb a tavalyi kilencvennél. Tudtuk, hogy ez az összeg jó esetben is csak a hatalmas színházépület működési költségeire és a társulat fenntartására elég, de ebből egyetlenegy bemutatót nem lehet tartani. Csapdahelyzetbe kerültem a közgyűlésen kicsikart ígérettel. Hiszen az előző évadban Törőcsikék ugyanekkora támogatás mellett tönkrementek. Mi ebből az összegből tartottunk hat nagyszínházi és négy stúdióbemutatót ebben az évadban úgy, hogy az épület egy részét bizonyos napokon kiadtuk más színházaknak, a táncfórumnak, művészeti együtteseknek. Ezekből a bevételekből tudtuk bemutatókat tartani. Így aztán antihumánus és roppant cinikus vélekedésnek tartottam, mikor később a közgyűlésen fölállt egy úr, és azt olvasta a fejünkre, hogy részben már eddig is befogadó színházként működünk. Szemünkre hányták, hogy megteremtettük a lehetőségét annak, hogy egyáltalán élni, létezni, színházként funkcionálni tudjunk, anélkül, hogy pénzt kértünk volna a fővárostól.

Előzőleg nem figyelmeztette az önkormányzatot, hogy a szükséges támogatásból nem él meg a színház?

Dehogynem. Sokszor megírtuk és elmondtuk, hogy lassan már az épületet és a társulatot sem tudjuk fenntartani.

Mi volt a válasz?

Az évad kezdetétől tudni lehetett, hogy felújítja a Thália Színházat. A főpolgármester-helyettes négy- vagy ötféle tervvariánst dolgoztatott ki velem arra, hogy hogyan fog működni a rekonstrukció alatt a színház. Ki is dolgoztam a terveket, de egyiket sem fogadták el. Végül már azt mondtam, a megítélt támogatásból nem tud működni a színház. S körülbelül ekkoriban hívtak be bennünket

az önkormányzathoz, s közölték, hogy a rekonstrukció alatt semmilyen formában nem működik majd a színház. Főlöszleges volt tehát egy éven át négy- vagy ötféle variánst kidolgoznom.

A közgyűlési döntést megelőzően javaslat készült az önkormányzatnál a kulturális bizottság részére a színházi struktúráról, amelyben a főpolgármester-helyettes négy fővárosi színházat sorolt fel, mint hosszabb távon megőrzendő színházi értéket. A Thália nem szerepelt közöttük. Mit gondolt, miért nem?

Nekem nem volt ilyen értesülésem, nem jutott el hozzám ez a háttéranyag.

Nem is tudott a létezéséről?

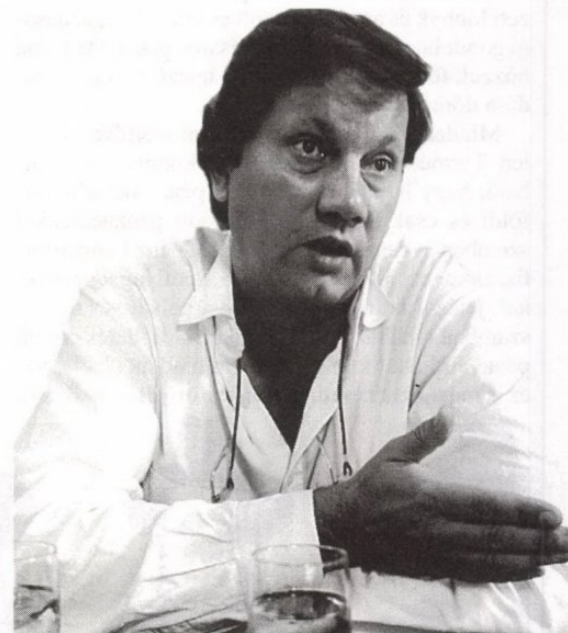
Nem.

S az önkormányzati meghallgatáson értesült először a Thália befogadó színházzá alakításának tervéről?

Olyannyira, hogy az ülésen még azt akartam elmondani, hogyan lehet megoldani a rekonstrukció alatti évadot. Mire azt mondták, ne is beszéljek a rekonstrukció alatti játszásról, mert nem lesz rekonstrukció alatti játszás.

Végül is miért alakítják át ön szerint a Tháliát befogadó színházzá? S miért ragaszkodott olyan elszántan az eredeti koncepcióhoz a főpolgármester-helyettes?

Tény, hogy tervbe volt véve a Thália Színház rekonstrukciója – úgynevezett címzett állami támogatásként. A színházat tehát valóban be kell zárni egy évre. Tartottam is tőle, hogy valamelyik hivatalnok össze fogja tévesztetni az épületet, a „téglat” a színház szellemiségével. Ezért olyan tervet készí-

tetem, hogy egyetlen évadra sem zárunk be, és mégis megvalósítjuk a rekonstrukciót. Úgy, hogy decemberig játszunk, a következő év tavaszán, nyarán és őszén lesz az építkezés, s január-februárban megnyílna a színház. Így egyetlen évad sem maradt volna ki. A félelmeim egyébként nem voltak alaptalanok, hiszen a főpolgármester-helyettes azt hangoztatta, hogy két évig tart a rekonstrukció.

Március végén a fővárosi önkormányzat közgyűlése úgy határozott, hogy befogadó színházzá alakít át egy budapesti repertoárszínházat, társulatának működését pedig – egy év átmeneti időszak után – megszünteti. A Thália Színház igazgatója szerint a precedens értékű döntés lavinát indíthat el a magyar színházi életben.

Milyen előzményei voltak a közgyűlési határozatnak?

Február közepén néhány pesti színházigazgatót – Kerényi Imrét, Székely Gábort, Lázár Egont, a Vígszínház gazdasági igazgatóját, engem s a szintén érintett Mecner Jánost – behívtak az önkormányzathoz, s közölték velünk, hogy a Tháliát befogadó színházzá alakítják, a Tivollira pedig később írják ki pályázatot. Másnap a Thália Színház egész társulatával s Megyeri László gazdasági igazgatóval aláírtunk egy szándéknyilatkozatot, amely szerint mi az egy éve megkezdett művészi munkát a továbbiakban is a fővárosi közgyűlés által biztosított keretek között szeretnénk folytatni. Amikor pedig megszületett a közgyűlési döntés, még aznap éjjel összehívtam egy társulat ülést, amelyen a társulat tagjai kivétel nélkül mind megerősítették, hogy nem tudják ugyan, hogy miből és hol – de továbbra is együtt akarnak dolgozni.

Kinevezésekor voltak, akik elleneztek a szakmából, hogy repertoárszínház maradjon a Thália.

Nem a szakmából.

Hanem?

A politikából. Az a befogadó színházi tervzet, ami a pályázatommal szemben megfogalmazódott, úgy vélem, felkért pályázat volt.

De hát az önkormányzat befogadó színházi pályázatot is meghirdethetett volna egy évvel korábban.

Csak hogy a Művész Színház látványos csődjé után az akkoriban hivatalba lépő főpolgármester-helyettes, Schiffer János nem engedhette meg magának azt az apolitikus lépést, hogy fölösszlassa a társulatot. Ezért belekergették őt vagy belekergette magát abba a helyzetbe, hogy a demokratikus látszatot megőrizve írják ki a pályázatot. Amelyre majd nem tizenegyféle pályamű érkezett, s közülük egy tartalmazott befogadó színházi koncepciót. A kulturális bizottság az én pályázatomat támogatta, s ugyanaz a fővárosi közgyűlés, amely most a befogadó színházzá alakítás mellett döntött, ellen-szavazat nélkül nevezett ki a Thália Színház élére.

Mi történt a kinevezése utáni egy évben?

Tudni kell, hogy már a kinevezésemkor, a közgyűlésen fölállt valaki, és azt kérdezte tőlem a nyilvánosság előtt, hogy hajlandó vagyok-e ugyanabból a támogatási összegből megvalósítani a következő évadot, mint tette azt Törőcsik Mari a korábbi évben. Pszichikailag ez elég nehéz helyzet, hiszen amikor az embert éppen ellenszavazat nélkül választják meg, nyilván nem mondhat nemet.

lapjai?

Ki készíti el egy ilyen rekonstrukció ütemezését?

Igazgatóként én vagyok a felelős. A kormányhatározat mindössze annyit írt elő, hogy 1996-ban kezdődjék el az újjáépítés. Csakhogy közben valakinek eszébe jutott, hogy ha bezárnak egy színház-épületet, akkor az, úgymond, mozgásteret ad a főváros számára arra, hogy fölösszlasson egy társulatot.

Mennyibe kerül a színház felújítása?

Másfél milliárd forintba. Amikor kiírták az igazgatói pályázatot, nagyjából már tudták, hogy mi lesz a forogatókönyv. Telt-múlt az idő, a rekonstrukció alatti működés terveit készítettem éppen elő, amikor egyszer csak telefonáltak az Állami Számvevőszéktől, és azt kérdezték, tudjuk-e, hogy a kormány által megszavazandó rekonstrukciós összeg az 1993. évi adatokat tartalmazza. El-sápadtam, és nem is értettem, miről van szó. Hiszen senki nem szeretne volna jobban nálam, hogy a Thália Budapest egyik legszebb és legmodernebb színháza legyen. Elkezdtem érdeklődni és utánajárni a dolognak, mire alaposan letoltak, mondván, hogy jövök én ahhoz, hogy ilyesmibe beleszóljak. Kiderült ugyanis, hogy a fővárosnak – mivel címzett állami támogatásról van szó – törvényes kötelessége lett volna minden évben felülszorozni az inflációval a támogatás összegét, függetlenül attól, hogy megindult-e az építkezés vagy sem. Ez azonban nem történt meg, s már ott tartottunk, hogy nem lesz építkezés, mert a '93-as összeg '96-ban maximum az épület kifestésére elegendő. Elkezdtem kilincselni, elmentem a Belügyminisztériumba, s onnét szólították fel a főváros illetékeit, hogy a '93-ban megállapított összeget korrigálják az inflációs szorzóval.

Mi köze van a Belügyminisztériumnak a rekonstrukcióhoz?

Az önkormányzati szervezetek felügyeletét a Belügyminisztérium látja el. A rekonstrukciós összeg kétharmadát az állam folyósítja a Belügyminisztériumon keresztül, egyharmadát pedig a főváros. Amikor közbeavatkoztam, még nem tudtam, hogy a Thália Színház halálos ítéletét készítettem elő. Ugyanis az önkormányzat hivatkozási alapja az lett, hogy lesz rekonstrukció, s a rekonstrukció mozgásteret ad a fővárosnak arra, hogy felösszlassa a társulatot és befogadó színházzá alakítsa a Tháliát.

A konfliktushelyzet közepette a színházi szakma eléggé megosztott maradt, mondhatni, felemásan tiltakozott a terv ellen.

A szakmát szerintem sokáig félrevezették. A főpolgármester-helyettes egyik indítványában szerepelt az, hogy a Thália támogatásának felszabaduló összegét a színházi szférába vissza kell forgatni. Sokan abban reménykedtek, hogy ezt a pénzt valamilyen formában megkaphatja a tizenkét másik budapesti színház, s csak később jöttek rá, hogy semmiféle garancia nincs erre. Tudniillik a főváros kulturális vezetéseinek jelenleg százhuszmillió forint hiánya van. A Thália Színház éves támogatása pedig száztizenhárommillió forint. Be lehet tömni a lyukat. Csak lassan tudatosult a szakmában, hogy mire megy ki a játék. A pénzügyi hiányt valahogy meg kell szüntetni. Adva van a színházrekonstrukció, s adva van egy társulat, melynek a tagjai kilencvenkilenc százalékban bt.-ben dolgoznak. Még végkielégítést sem kell fizetni nekik, ha lejár a szerződésük. Legvégül már egységesen tiltako-

zott a Színházművészeti Szövetség és a Színész Kamara is az önkormányzati döntés ellen.

A szakma egy része mégsem volt igazán szolidáris a Thália társulatával.

Ez nem igaz. Nemcsak, hogy rengetegen biztosítottak bennünket a szolidaritásukról, hanem született egy petíció, melynek aláírói – nagyjából hét-százan – éles hangon tiltakoztak a Thália Színház társulatának feloszlata és repertoárjának megszüntetése ellen. Ezt a tiltakozást a magyar színházi szakma elitje írta alá, sok közéleti személyiség, író, művész, társadalomtudós mellett.

A petíció nem jelent meg a sajtóban, holott sokakkal együtt Kállai Ferenc, Ascher Tamás, Marton László, Székely Gábor, Valló Péter, Mészöly Miklós, Eörsi István, Farkasházy Tivadar, Sára Sándor, Jancsó Miklós, Jankovics Marcell neve is ott szerepelt a listán.

Nem is értem, hogy miért. Nyilván mert az utolsó pillanatban született meg. De a közgyűlésen felolvasták, s a döntés reggelén minden önkormányzati képviselő asztalán ott volt a teljes lista. Három szövetségi vezető nem írta alá a tiltakozást. Volt, aki azt mondta közülük a saját színházában, hogy nem érdemes odamenni a Thália demonstrációjára, úgysem lesz ott senki. Mégis, a közgyűlés előtti este sokan eljöttek a demonstrációra az ő színházjaikból is, s a tiltakozást élőben közvetítette a televízió. A szakma nagy része tehát igazán szolidáris volt és etikusan viselkedett. A három tartózkodó színgazgató pedig, úgy gondolom, az utolsó pillanatig nem ismerte fel annak a veszélyét, hogy ha egy budapesti színházat, egy élő és eleven társulatot feloszlatnak, az iszonyú lavinát indíthat el a magyar színházi életben. A főváros most precedens teremtett, sok nehéz anyagi helyzetben levő vidéki önkormányzat követheti majd a példáját. Holott mindenki tudja, hogy az állandó társulatokkal, repertoárrendszerben működő színházak teremtették meg a magyar színházművészet európai hírnevét. A nézők ragaszkodása a nagy múltú, nagy hagyományú társulatokhoz pedig egyfajta szellemiséghez való kötődést is jelez. S azt se feledjük el, hogy miközben a rendszerváltás közepette lényegében felszámolták a magyar filmművészetet, a televíziót az amerikai szappanoperák színvonalára züllesztették, az irodalmon kívül jószerevével a színház az egyetlen olyan művészeti ág,

amelyik rendíthetetlenül őrzi a magyar kultúra értékeit és hagyományait. Ezért is érintett fájdalommal, hogy a kultúráért felelős legfőbb állami tisztségviselő, a kultuszminiszter a döntés előtti pillanatokban is csak a fővárosi önkormányzat illetékességéről beszélt.

Úgy gondolom, dacára a nagyon rossz körülményeknek, a Thália Színház pénzügyileg is megállta a helyét. Nem csődültünk be. A társulat egységes és szolidáris maradt a legnehezebb helyzetekben is, közös munkára szövetkezett, együtt akart és együtt akar maradni. Akkor pedig nincs rá magyarázat, hogy miért éppen ezt a nagy múltú, gazdag hagyományokkal rendelkező színházat kellett hirtelen felszámolni.

Lehet, hogy színházvezetőként ön nem volt eléggé lojális az önkormányzat apparátusa vagy vezetői iránt?

Azt kell mondjam, abszolút lojális voltam. Ugyanez az önkormányzat nevezett ki egy éve, s fogadta el fenntartás nélkül az igazgatói pályázatomat. Betű szerint azt valósítottam meg, amit a pályázatomban leírtam: nem vittem csődbe a színházat, egyben tartottam a társulatot; létrehoztunk egy új repertoárt, felújítottuk a Thália Stúdiót, s elkezdtük megvalósítani azt a népszínházi modellt, amely korábban jellemezte a Thália Színházat.

Mi lesz most a társulattal?

Mielőtt a jövőt latolgatnám, meg kell jegyez-nem, hogy annak idején eszem ágában sem volt pályázni a Thália igazgatói posztjára. A társulat keresett meg – Töröcsik Maritól Eperjes Károlyig, Bubik Istvántól Ráckevei Annáig –, kértek, hogy pályázzak. Ők, akik nemcsak a művésztársaim, hanem sokan közülük a barátaim is, annak idején többségükben velem együtt álltak fel a Nemzeti Színházban. Az elmúlt évben, úgy gondolom, tiszteleggel megvalósítottam a pályázatomban vállalt programomat. Ők viszont úgy döntöttek, hogy együtt akarnak maradni. Kötelességem hát lehetőséget teremteni rá, hogy folytathassuk a megkezdett munkát.

Az interjút készítette:

KOVÁCS DEZSŐ

Megváltoztatjuk a struktúrát

Beszélgetés Schiffer János főpolgármester-helyetessel

A Thália és a Tivoli Színház ügye kapcsán struktúraátalakításról beszélt Budapest kulturális ügyekért felelős főpolgármester-helyettese. Megkérdeztük, milyen átalakításra gondol az elkövetkező időszakban.

Az ellenzéki pártok képviselői egyértelműen elutasították az ön tervezetét, a kormánypártok pedig megszavazták. Frakciófegyelem alapján született a Thália Színházról szóló döntés. Ez nyilván azt mutatja, hogy többen a saját meggyőződésük szerint máshogy szavaztak volna.

Az ellenzék soha nem fog népszerűtlen döntéseket megszavazni, nem ez a feladata. Az a dolga, hogy kritizáljon és népszerű próbáljon maradni. A mostani helyzetben nagyon sok népszerűtlen döntést kell hozni a perspektivikus fejlődés érdekében.

Csiszár Imre igazgatói kinevezését az ellenzék is szinte százszázalékosan támogatta...

Mert egy kulturális bizottsági döntés után szavazott, és a közgyűlés általában figyelembe veszi a szakmai bizottságok javaslatait. De már egy évvel ezelőtt is többen felvetettük, hogy a Tháliából

érdemes lenne befogadószínházat csinálni. Akkor a szakma ebben a kérdésben megosztott volt, nem állt egyértelműen Csiszár Imre mellé. A kulturális bizottság tagjai félték attól az új kezdeményezéstől, amit Horgas Péter fogalmazott meg.

Ezúttal a kulturális bizottság ülésén – és a közgyűlésen is – az volt az ember érzése, hogy hiába az élénk vita, az újságcikkek sokasága, minden előre eldőlt. Ennek ellenére a bizottság csak hat-öt arányban szavazta meg az ön javaslatát. Kettőn azonban – Moór Marianna szocialista és Ráday Mihály szabaddemokrata képviselő – még csak nem is tartózkodtak, kimentek a teremből, amikor a Tháliáról döntés született. Valószínűleg nem azért mentek ki, mert egyetértettek az előterjesztéssel. Ha ők ellene szavaztak volna, akkor a bizottság hét-öt arányban elveti a javaslatot.

A két koalíciós párt tagjai egyetértettek abban, hogy struktúraváltásra van szükség a színházakban, megértették, hogy a gazdasági kényszer miatt lépni kell a Thália Színház esetében. De szükséges volt tudni, hogy van-e olyan politikai támogatott-